

Orhan Seyfi Orhon (1890-1972)

Orhan Seyfi Orhon, modern Türk edebiyatının en önde gelen isimlerinden biridir. Şairliğinin yanı sıra, hikâye, roman, anı ve mizah yazarı olarak Türk edebiyatına, çıkardığı dergi ve gazetelerle basın dünyasına, bir öğretmen olarak Türk milli eğitimine, politik fıkra yazarlığı ve özellikle milletvekili sıfatıyla Türk siyasi hayatına uzun yıllar hizmet etmiş çok yönlü bir kültür, sanat ve düşünce adamıdır.

Orhan Seyfi Orhon, 23 Ekim 1890 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babası Miralay Mehmet Emin Bey, annesi Nimet Hanım'dır. İstanbul Çengelköy'de doğa içerisinde geçen mutlu bir çocukluk döneminin ardından, önce Havuzbaşı İlk Mektebi'nde okuyan Orhan Seyfi, daha Beylerbeyi Rüştüyesi'ne devam ettiği günlerde, o dönemin rağbet gören antolojilerinden olan İktifa'ta yer alan kimi şiirlere nazireler yazarak edebiyata ilk adımını atmıştır. Mercan İdadisi'nde okuduğu gençlik günlerinde ise İstanbul'un kültür ve sanat muhitlerini yakından tanımaya başlamıştır. Aruz vezniyle yazdığı ilk aşk manzumelerini II. Meşrutiyetin İlanı'ndan sonra çıkarılan edebiyat dergilerinde yayımlayarak adını duyurmaya çalışmıştır. Edebiyata duyduğu ilgi ve özellikle şiirle olan uğraşı Darülfünun'da okuduğu yıllarda iyice belirginleşen Orhan Seyfi, önce Mülkiye'ye kaydolmuştur, ancak mizaç bakımından kayıt altında yaşamayı sevmediği için, devam zorunluluğu olan bu okulda okumaktan vazgeçmiştir. Tıbbiye'ye kayıt yaptıran Orhan Seyfi'nin hassas mizacı, bir anestezi sırasında hastanın omuriliğine iğne vurulmasından öylesine etkilenmiş ve bu yüzden hiç düşünmeden tıp öğrenimini de terketmiştir. Sonunda o zaman için daha serbest bulunduğu Mekteb-i Hukuk'ta okumaya karar veren Orhan Seyfi buradan 1914 yılında mezun olmuştur.

İttihat ve Terakki yönetimine yakın arkadaşlarından birinin aracılığıyla son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde kâtip olarak çalışmaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine askere alınan Orhan Seyfi, kalp rahatsızlığı yüzünden muharip sınıftan çıkarılarak geri hizmete alınmış ve Harbiye Nezareti tarafından yayımlanan Harb Mecmuası kadrosunda görevlendirilmiştir. Bunun yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun son dayanağı olan Çanakkale Mevki-i Müstahkemi'ndeki çetin savaşın sürdüğü günlerde, Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın emriyle 1915 yılında kurulan Çanakkale Edebiyat Heyeti'nde yer almıştır. Sirkeci Garı'ndan törenle uğurlanan heyetteki şair ve yazarlar, özellikle ordunun moralini yüksek tutacak edebî metinler yazmak ve sanatçılar da savaşa ait tablolar yapmakla görevlendirilmiştir. Böylece Orhan Seyfi Orhon, Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Celal Sahir, Hamdullah Subhi Tanrıöver, Ahmet Ağaoğlu, Enis Behiç Koryürek, Hakkı Süha Gezgin, Hıfzı Tevfik Gönensay, İbrahim Çallı ve Nazmi Ziya ... gibi fikir, sanat ve edebiyat adamlarıyla birlikte Çanakkale cephesini dolaşmıştır. Terhis olup Mebusan Meclisi'ndeki görevine geri döndüğünde Mondros Mütarekesi imzalanmış; payitaht İstanbul işgâl edilmiş ve devlet daireleri kapatılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda yenik, Mondros ve Sevr süreçlerinde yok sayıldığı, üstelik İstanbul'un işgâl edildiği bu günlerde bir arayış içerisine düşmüştür. Çanakkale Boğazı'ndan geçemeyen düşman gemilerinin İstanbul'u abluka altına aldıkları ve Kabataş önünde demirleyerek toplarını saraya çevirdikleri işgal günlerinde, Türk Ocağı'nda yapılan toplantılara katılmıştır. II. Meşrutiyetin İlanı'ndaki hürriyet coşkusuyla tekrar filizlenen ve imparatorluğun kaybı endişesi karşısında geniş kitlelerce benimsenmeye başlanan Milliyetçilik

ideolojisinin, diğ er bir ifadeyle Ziya Gökalp'ın sistemleşt iirdiğ i Türkç ülük akımının safında yer almıştır. O da, gerek Türk Ocağı üyelerinin gerekse Milli Edebiyat Akımı'na katılan bir çok şair ve yazarın ortak ideali olan "vatanı kurtaracak kahraman" beklentisi içerisinde olmuş ve bunu -dönemin hemen bütün münevver gençleri gibi- bir özleyiş halinde içinde yaşatmıştır. Mustafa Kemâl Paşa'nın önderliğindeki Mili Mücadele sürecinin halk arasında büyük heyecan yarattığı günlerde, eli kalem tutan pek çok aydın gibi, Orhan Seyfi de, Türk Ocağı reisi Hamdullah Suphi'nin çağırısına uyarak İstanbul'dan Anadolu'ya geçmek ve Kurtuluş Savaşı'nın katılmak istemiştir. Ancak bu çabası ailevi sebeplerden dolayı sonuçsuz kalmıştır. İçindeki Anadolu duyarlılığının en güzel ifadesi, yayımlandığında büyük ilgi gören ünlü "Anadolu Toprağı" adlı şiiri olmuştur.

Orhan Seyfi Orhon, Mütareke İstanbul'unda ailesiyle birlikte işgâlin bütün zorluklarına direnmek zorunda kaldığı günlerde dahi şiir yazmaktan vazgeçmemiştir. Daha öğrencilik günlerinden itibaren, Kehkeşân, şehbâl, Safahât-ı ři'r ü Fikr, Türk Yurdu, Yeni Mecmua, şair, şair Nedim ve Büyük Mecmua gibi dergilerde çıkan şiirleriyle dikkatleri çekmiş bulunan Orhan Seyfi, 1919 yılında 2 ayrı şiir kitabı birden yayımlamıştır. Biri aruzla yazdığı 17 şiirden oluşan Fırtına ve Kar, diğ eri Ziya Gökalp'ın isteği doğrultusunda hece vezniyle kaleme aldığı uzun bir manzume olan Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi adlı iki şiir kitabı edebiyat çevrelerinde geniş yankı uyandırmıştır. Fuat Köprülü, Fırtına ve Kar hakkındaki incelemesinde, Orhan Seyfi'yi o dönemin genç şairleri arasında daha başarılı bulduğunu belirtmiştir. Köprülü'ye göre, çoğunluğu birer aşk manzumesi olan ve Abdülhak Hamit'in tesiriyle yazılmış olan bu şiirlerin en değerlisi, kitaba adını veren "Fırtına ve Kar" dır. Köprülü, aruzun birden fazla kalıbıyla yazılan şiiri yeni ve kusursuz bulmuştur. Cenap şahabettin'in "Elhân-ı şitâ"sından sonra gelen en güzel kış mevsimi şiiri olarak önemini hiç yitirmeyen "Fırtına ve Kar", o yıllarda İsmail Habib (Sevük) gibi edebiyat tarihçileri ve son dönemde de Yaşar Nabi (Nayır) ve Cevdet Kudret (Solak) gibi çağdaş eleştirmenler tarafından Orhan Seyfi Orhon'un aruz veznine hakimiyetinin delili olarak gösterilmiştir.

Aruzun yanında, Ziya Gökalp'ın isteği doğrultusunda hece vezniyle manzum hikâye yazmayı deneyen Orhan Seyfi'nin çocukluğunda dinlediği bir masaldan ilhamla kaleme aldığı Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi, "hem Türkçe'nin hem de hece vezninin zaferi" olarak kabul edilmiştir. Aynı çerçevede önem atfedilen asıl şiir kitabı Gönülden Sesler (1922) hakkında da İsmail Habib şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Servet-i Fünûn aruzunun kitabı 'Rübab-ı şikeste' idi. Hecenin 'Rübab'ı da 'Gönülden Sesler' oldu; onu geçecek ikinci bir kitap doğuncaya kadar!" Nitekim, Orhan Seyfi'nin kendisi de, Gönülden Sesler'in, sanat anlayışı kadar hayat çizgisini de belirginleştiren asıl eser olduğunu ifade edecektir. Çünkü şair Orhan Seyfi, bu üçüncü şiir kitabından sonra bir yol ayrımının eşiğine gelir: ya şiir yazmaya devam edecektir ya da para kazanacağı bir iř, bir meslek tutacaktır. İbnülemin'e verdiği biyografik notlarında Orhan Seyfi Orhon, Gönülden Sesler'in yayınlanmasından sonra edebiyatın kendisini hayal kırıklığına uğrattığını, hece şiirindeki başarısı taktir edildiği halde, karşılığında hiçbir şey görmediğini açıkça belirtmiştir. Kendi ifadesiyle "omuzlarına çöken maişet mecburiyeti" yüzünden mizah yazıları yazmaya başlamıştır. Gönülden Sesler'in ünlü şairiyken, geçim derdi yüzünden daha çok para kazanmak amacıyla girdiği bu yolda, yalnızca mizah yazıları yazmakla yetinmemiş, sahibi olduğu bir mizah mecmuası çıkarmaya kadar işi büyütmüştür.

Orhan Seyfi Orhon'un Yusuf Ziya Ortaç ile birlikte Tanzimat yıllarından beri süre gelen geleneksel salon mizahi anlayışından farklı olarak, sosyal ve siyasi konulara değinen bir içerikle çıkardıkları Akbaba (1922) okuyucular tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştır. Bu başarıyı, -aynı zamanda bacanağı olan- Yusuf Ziya Ortaç'tan ayrılarak tek başına çıkardığı Papağan (1924)'da sürdürmek isteyen ve bunda nispeten başarılı olan Orhan Seyfi, Cumhuriyetin ilk yıllarını, birbiri ardına kültür, sanat, edebiyat ve magazin dergi ve gazeteleri çıkararak geçirmiştir: Resimli Dünya (1924), Davul (1927), Güneş (1927), Yeni Kalem (1927), Karagöz (1928), Edebiyat Gazetesi (1932), Ayda Bir (1935),

Her Ay (1937), Her Şey (1938) kısa sürelerle çıkardığı yayın organlarından bazılarıdır. Aynı dönemde Fiskeler (1922), Hayat Bilgisi Şiirleri (1929) ve Kervan (1935) adlı şiir kitaplarını yayımlayan Orhan Seyfi, iki halk edebiyatı çalışmasına da imza atmıştır: Modern mizah denemesi olarak Asri Kerem (1934)'i yazdığı gibi, ünlü halk hikâyesi Kerem ile Aslı (1938)'yi metin halinde neşretmiştir. Orhan Seyfi'nin Abdülhak Hamit, Mehmet Akif, Ziya Gökalp, Yahya Kemal ve Nazım Hikmet hakkında yazdığı küçük biyografileri 1937 yılında Cumhuriyet yayınları arasında basılmıştır.

Orhan Seyfi Orhon'un yine Yusuf Ziya Ortaç'la birlikte çıkardığı Türkçülük düşüncesine hizmet eden Çınaraltı (1941-1944) dergisi, İkinci Dünya Savaşı'nın atmosferi içinde canlılık kazanan milliyetçilik akımının en önemli yayın organlarından biri olmuştur. Bununla birlikte, savaş yıllarının bütün ekonomik zorlukların rağmen yeni kitaplarını çıkarmaya devam etmiştir. O Beyaz Bir Kuştı (1941) adlı şiir kitabıyla, tefrikası biten Çocuk Adam (1941) romanını okuyucuyla buluşturmuştur. Dergilerde kalan kimi yazılarıyla bir kısım gazete fıkrasını Dün, Bugün, Yarın (1943) ve Kulaktan Kulağa (1943) adıyla kitaplaştırmıştır. Daha çok fikir mücadeleleriyle geçirdiği bu yıllarda çıkan kitaplarından biri de Maskeler Aşağı (1943)'dir. Siyasi fıkra yazarlığını çeşitli günlük gazetelerde sürdüren Orhan Seyfi'nin milletvekili olmadan önce kendi adına çıkardığı son gazetesi Yeni Çağ (1946)'dır. Gazeteciliğinin yanı sıra, önce Harp Okulu'nda ve Harp Akademisi'nde başladığı edebiyat öğretmenliğini, 1933 yılında tayin edildiği Erenköy Kız Lisesi'nde ve ardından Pertevniyal Lisesi'nde sürdüren Orhan Seyfi Orhon'un İstanbul'da edebiyat dersleri okuttuğu diğer okullar, Kadıköy Erkek Lisesi (1934), İstanbul Erkek Lisesi (1935) ve son olarak İtalyan Lisesi'dir.

1944 yılında Ankara'da, komünizm propagandasına karşı koymak amacıyla düzenlenen mitingde çıkan olaylarla ilgili görülerek Maarif Bakanlığı emrine alınan Orhan Seyfi Orhon, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'e Açık Mektup (1944)'u ile başlattığı mücadeleyi aktif politikada sürdürmeye karar vermiştir. 1946 yılında yapılan seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi Zonguldak Milletvekili seçilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne giren Orhan Seyfi Orhon, Ulus gazetesinde de fıkra yazarlığı yapmıştır. 1950 yılında yenilenen seçimde kaybetmesi üzerine partisinden kopan ve muhalefet saflarına geçerek Demokrat Parti'yi destekleyen Orhan Seyfi Orhon, tek parti yönetimini eleştirdiği Gençlere Açık Mektup (1951) adlı broşürü ile İsmet İnönü'ye hücum ettiği Hicivler (1951) adlı kitabını yayımlamıştır. Yine bu dönemde Zafer ve Havadis gazetelerinin kadrosunda yer almıştır.

Politik mücadeleyle geçen bu yıllarda Orhan Seyfi Orhon'un edebiyatı ihmal etmeyerek, mizah hikayelerini Düğün Gecesi (1957) adı altında topladığı, iki yeni şiir kitabını da; İstanbul'un Fethi (1953) ve İşte Sevdiğim Dünya (1962) adıyla bastırıldığı görülmüştür. Seçilmiş şiirlerinden oluşan son kitabı Nihad Sami Banarlı tarafından hazırlanan ve Şiirler (1970) adıyla yayımlanan Orhan Seyfi, hayatının son yıllarında Kubbealtı Dil ve Edebiyat Akademisi'nde Samiha Ayverdi, Faruk Nafiz Çamlıbel, M. Kaya Bilgegil, Fevziye Abdullah Tansel ve Faruk Kadri Timurtaş gibi Türk Dili ve Edebiyatının büyük temsilcileri ile birlikte çalışmıştır. Orhan Seyfi Orhon, "Dehşet Duydum" başlıklı son köşe yazısını tamamlamaya çalışırken kalp krizi geçirerek 22 Ağustos 1972 sabahı Büyükdada'da hayata veda etmiştir. Orhan Seyfi Orhon'un ölümü, edebiyat, basın ve politika çevrelerinde büyük üzüntü yaratmış ve cenazesi, iktidardaki Adalet Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel'in de katıldığı büyük bir törenle kaldırılarak Zincirlikuyu mezarlığında defnedilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son çeyreğinden Türkiye Cumhuriyeti'nin ellinci yılına uzanan bir kültür, sanat ve edebiyat yaşantısı olan Orhan Seyfi Orhon, ilki "şair ve yazar", diğeri "gazeteci" olmak üzere iki kimliği ile tanınmıştır. Tanzimat yıllarında filizlenen ve II. Meşrutiyetin İlanı'dan sonra yaygınlaşan Milliyetçilik akımının safında yer alarak Ziya Gökalp'in öncülüğünü yaptığı Türkçülük düşüncesinin ve Millî Edebiyat Akımı'nın önemli isimlerinden biri olan Orhan

Seyfi, bütün Türk Edebiyatı Tarihlerinde değinilen bir edebiyatçıdır. Söz gelişi, Nihad Sami Banarlı'nın Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde; "Millî Edebiyat Cereyanı devrinde ince ve duygulu şiirleriyle tanınmış bir şair" olarak kaydedilmiştir. Sanat ve edebiyat anlayışında Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip (Yöntem)'in Genç Kalemler dergisinde ilan ettikleri Yeni Lisan prensiplerine ve Millî Edebiyat Akımı'nın hece veznini kullanmak, sade dil ile yazmak ve konuları yerli ve milli hayattan seçmek gibi temel ilkelerine sonuna kadar bağlı olan Orhan Seyfi, akımın şiir plânında uygulayıcısı olan Şairler Derneği (1917)'nin de ilk üyeleri arasında yer almıştır. Şairler Derneği hem hece vezninin zaferini ilân etmiş, hem de hececi şairleri ilk kez bir araya toplamıştır. Bu grubun içindeki en beğenilen şairlere İsmail Habib (Sevük) tarafından-Fransa'daki Beş Yazarlar derneğinden esinle- "Beş Hececiler" adı verilmiştir. Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy ve Faruk Nafiz Çamlıbel ile birlikte "Beş Hececiler" adı verilen ve bir gruplandırmanın içerisinde yer almıştır.

Diğer yandan mizah yazarlığını Yusuf Ziya Ortaç ile birlikte kurdukları Akbaba derginde pekiştirmiş ve Babîli'nin köklü gazetelerinden eski Tasvir-i Efkâr'ın bir devamı olarak çıkarılan Tasvir'de başladığı köşe yazarlığını Cumhuriyet, Zafer, Havadis, Son Havadis gibi gazetelerde sürdürmüştür. Yaşadığı ekonomik zorluklar nedeniyle mizahı edebiyata tercih eden, ancak bunu profesyonel bir uğraş haline getiremeyen Orhan Seyfi Orhon, bu türdeki çalışmalarını daha çok kendi çıkardığı dergilerde yayımlamıştır. Onun gerek mizah ve gerekse günlük siyasi gazetelerdeki fıkra yazarlığının doğal bir sonucu olarak şiirden uzak kaldığı bir gerçektir. Ancak Gönülden Sesler şairinin zaman zaman şiire geri döndüğü ve fakat Cumhuriyet dönemindeki hiçbir edebî harekete katılmayarak bağımsız bir şahsiyet hâlinde sanat hayatını sürdürdüğü görülmüştür. Çıkardığı edebiyat, sanat ve mizah dergileriyle Türk kültürüne büyük katkılarda bulunan Orhan Seyfi Orhon, günlük gazetelerdeki fıkra yazarlığında, siyaset felsefesinin cumhuriyet, demokrasi, çok partili sistem, parlamento, anayasa ve hukuk devleti... gibi temel kavramlarına bağlı politik bir kişilik sergilemiştir.

Orhan Seyfi Orhon, kurulduğu günden itibaren yeni Türk devletine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'e bağlılığını açık bir dil ile ifade etmiştir. Öncelikle onun Namık Kemal'den "vatan" ve "hürriyet" kavramlarını okuyarak yetişen ve kurtarıcı bir kahraman bekleyen idadi kuşağından olduğunu belirtmekte yarar vardır. Sonra Orhan Seyfi'nin Atatürk sevgisinde ve cumhuriyetin temel ilkelerine bağlılığında Ziya Gökalp'ın etkisini dile getirmek gerekir. II. Meşrutiyet döneminde tıpkı Osmanlılık, İslamcılık, Medeniyetçilik gibi İmparatorluk Türkiyesi' nin yaşatılması için ortaya konulan akımlardan olan Milliyetçilik düşüncesini engin Türkçülük bilgisiyle sistemleştiren Ziya Gökalp, Yeni Lisan ve Milli Edebiyat Akımı'nın kuruluşundaki prensipleriyle genç şair Orhan Seyfi için "hakiki bir mürşit" olmuştur. "Dilde milliyetçiliğin Türkçülüğün en değerli yönü olduğunu" ondan öğrendim dediği Ziya Gökalp'ın, özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki kültür, dil ve tarih politikalarına derinden etkileyen düşünce ve ilkeleri, bunların tavizsiz uygulayıcısı olan Atatürk'e duyduğu sevgi ve bağlılıkta asıl amil olmuştur.

Orhan Seyfi Orhon, sanat ve edebiyat anlayışında Atatürk'ün nasıl mühim bir yeri olduğunu, gerek onun sağlığında, gerekse ölümünün ardından yazdığı şiirler ve yazılarla açıkça ortaya koymuştur. Bunlardan ilki kendi çıkardığı Güneş Mecmuası'nda 1927 yılında yayımlanan "Gazimize" adlı şiirdir. 19 Mayıs 1919'da Bandırma vapuru ile Samsun'a gitmek üzere yola çıkan Mustafa Kemal Atatürk'ün, aradan 8 yıl geçtikten sonra, ilk kez İstanbul'a gelişi üzerine yazılmıştır. Orhan Seyfi, işgâl edilen Anadolu'da Kurtuluş Savaşı'nı kazanarak Türk yurdunu kurtaran ve milleti yeniden var eden Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e;

Büyük küçük her ferdi asırlarca bu yurdun

Emekleyip dururken köhne izler üstünde.

Sen o kartal pençenle tutup bizi uçurdun

Aşılmaz ne dağlar; ne denizler üstünde!

mısralarıyla seslenerek, onu, işgalin en karanlık günlerinde ümitsizliğe kapılan milleti aydınlatan bir “güneş”e benzetmiştir:

Bir güneş tesiri var o ilâhî başının

Karanlıklara düşmüş ümitsizler üstünde

Atatürk, gerek büyük zaferin kazanıldığı, gerekse yeni ve tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu süreçte İstanbul'dan hep uzak kalmıştır. Yanlış bir kaniyle onun İstanbul ve İstanbullulara küskün olduğu savı ileri sürülmüştür. Orhan Seyfi, “Gazimize” şiirinde, Atatürk'ün geleceği haberini sevinçle karşılayan İstanbulluların onun büyük şahsiyetine olan hasret, özlem ve bağlılık duygularını şöyle dile getirmiştir:

Titriyor İstanbul'un sevinçle her bucağı,

“Gel” diyor bir el gibi sana vatan sancağı,

Kapanıp öpmek için basacağı toprağı,

Bütün şehir bekliyor seni dizler üstünde!

Orhan Seyfi Orhon, aradan 2 yıl geçtikten sonra, İstanbul'da Atatürk'e duyulan özleyişle ilgili veciz ifadelerle dolu bir yazı daha kaleme almıştır. Gazi'nin 1929 yılında İstanbul'a gelişi üzerine yazılan “Hoşgeldin Büyük Gazi!” başlıklı yazısında onu bu kez bir “ilkbahar güneşi” ne benzetmiştir: *“Hoş geldin Büyük Gazi! İlkbahar güneşi her yıl tabiatı baştanbaşa nasıl feyizlendiriyorsa, senin İstanbul'a gelişin de gönüllerimizi öyle engin sevinçlerle dolduruyor.”*

Atatürk'ün 10 Kasım 1938'deki ölümü Türk milletini büyük üzüntüye gark etmiş; Orhan Seyfi Orhon da “Gidiyor” adlı şiirini bu elem dolu günlerde yazmıştır. Kervan adlı kitabında değişen adıyla yer alan “Atatürk'ün Ölümü” şiirinde Orhan Seyfi, İstanbul'dan Ankara'ya uğurlanan tabutunun arkasından seslenerek, onun ebediyete, yani sonsuzluğa gidişini şu dizelerle tasvir etmiştir:

Gidiyor, rast gelemez bir daha tarih eşine,

Gidiyor, on yedi milyon kişi takmış peşine!

Gidiyor, sonsuz olan kudreti sığmaz akla,

Gidiyor, göğsünü çepçevre saran bayrakla!

Yüz binlerce kişinin katıldığı muazzam bir cenaze töreniyle uğurlanan Atatürk, yine bir devir açacakmış gibi en baştadır, kalabalıkların önündedir. Hıçkırın seste, sessiz akan yaşta yine o, onun yokluğu vardır. Şaire göre, tabutu gitgide uzaklaştıkça Atatürk gözlerde daha da büyümekte ve yücelmektedir.

Orhan Seyfi Orhon, Atatürk'ün ölümünden daha bir hafta geçtikten sonra, Yusuf Ziya ile birlikte Akbaba mecmuasında müşterek “Atatürk'e Ait Hatıralar” ını da neşretmiştir. Aradan üç yıl geçtikten sonra da Çınaraltı Mecmuası (1941)'nda çıkardıkları ithaf sayısında “Atatürk Sevgisi” adlı makalesini yayımlamıştır. Bu yazısında; *“Biz, Atatürk'ü âdetâ gayri şahsî bir düşünce ile, yurdumuzu ve milletimizi sever gibi severiz. Onun kutlu varlığı bizim için münakaşa edilebilen*

bütün meselelerin dışındadır” diyerek ona duyulan sevginin her şeyden üstün olduğunu belirten Orhan Seyfi, Atatürk’ün milletin sonsuz hayat kabiliyetine ve tekâmül kudretine inanmış olduğu için, ard arda inkılâpların yapıldığı bir toplumun ihtiyaçlarını onun sevgisiyle belirlemenin şartını açıklamıştır: Daha doğruya, daha ileriye, daha mükemmele gitmek!

Yine Çınaraltı’ndaki, bir fikrin müjdecisi olan insanları ölümün yok edemeyeceği ve onların asıl hayatlarının ölümden sonra başlayacağından bahisle kaleme aldığı “Atatürk” başlığı altındaki yazısında Orhan Seyfi, Ulu Önder’in bunlardan biri olduğunu belirtmiştir. Onun hayatı eserine kalbolunca maddî varlığın mesafelerini aşıp, Türk milletinin hayatına karıştığını söyleyen Orhan Seyfi, bu nedenle Atatürk’ü her zaman içimizde bulduğumuzu ve bugün ona eskisinden daha yakın olduğumuzu ifade etmiştir. Çınaraltı’ndaki Atatürk’ü konu edinen yazılarını sürdüren Orhan Seyfi Orhon, bu kez bir kutlama niteliği taşıyan “Atatürk ve Bayrak” adlı yazısını yayımlamıştır. 19 Mayıs’ın en güzel sembolünü, Samsun’dan elden ele Ankara’ya koşturulan bayrağımızda gördüğünü belirterek, *“Bana öyle geliyor ki, Atatürk’ün o enerji dolu ruhu, bir alev gibi kıvrıla kıvrıla yurdumuzu dolaşüyor. Atatürk, her şeyde olduğundan fazla bu bayrakta yaşıyor. Bunda ona uyan her şey var: Hareket, enerji, ideal, şeref, şan... Şimdi maddî varlığı gözümüzden silinen Atatürk zaten bu bayraktan başka bir şey değildi. Toplayıcı kudreti ile o bir bayraktı”* ifadelerine yer vermiştir.

Atatürk’ün Orhan Seyfi Orhon’un edebî ve fikrî şahsiyetindeki yerini gösteren önemli bir bakış tarzı, İkinci Dünya Savaşı’nın gergin atmosferi içerisinde milliyetçilik ideolojisine bağlı olarak çıkan bazı olaylarla ilgili görülerek İstanbul’daki öğretmenlik görevinden alındığı zaman yazdığı Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’e Açık Mektup (1944)’ ta geçen şu satırlarda ifadesini bulmuştur: *“(...) İstiklal mücadelesini nefes nefese takip ettim. Millî zafer kazanıldı. İstanbul’a giren Refet Paşa’yı alkışlamaktan avuçlarım patladı. Lozan Muahedesi, Sulh, Cumhuriyet’in ilanı, İnkılâp hareketleri... Hep aynı heyecan, hep aynı platonik aşk!.. Atatürk’ün ölümüne en samimî mısralarla gözyaşlarımı döktüm”* Bu açık mektubunda uğradığı haksızlığı dile getirmenin ötesinde Orhan Seyfi’nin siyasi yaşamında ilkeli davranışının örneğini bulmak mümkün olmuştur, ancak Milli Şef döneminde bir yol ayrımında olduğunun da farkına varmıştır. Memleket Edebiyatı Akımı’yla başlayan ve Türk Ocağı’nın kapatılmasından sonra kurulan Halk Evleri’nin genel görüşü doğrultusunda yaygınlaşan Atatürk’ü bir destan kahramanı olarak tasvir etme uğraşına o da katılmıştır.

1946 yılında Yeni Çağ dergisinde yayımlanan “Asıl Destan” adlı makalesinde, Jung’un “sosyal arketip” adını verdiği psikolojik kuramından hareketle, “Ergenekon Destanı”nı tarih içinde bir sıçrayışla bu çağa yansıtarak Kurtuluş Savaşı’nı Ergenekon leit-motifi etrafında değerlendirmiştir. Ona göre, Ergenekon destanı ile Türk milletinin Anadolu’da yeniden var olduğu Kurtuluş Şavaşı birbirine benzemektedir. Tıpkı destanda olduğu gibi, Mondros sürecinde silah bırakılmış millet Anadolu bozkırları içinde hapsedilmiş, düşmanlar, ateş ve çelikle etrafımızı kuşatmıştır. Kurtuluş ümidi yok denirken, destandaki gibi, bir bozkurt hüviyetiyle Atatürk ortaya çıkmış ve Kurtuluş yolunu göstererek yeni bir devlet kurmuştur. Anadolu’daki bu eşsiz zaferin ardından asıl büyük destan, bayındır, zengin, ileri bir millet olmak için çok çalışılarak yazılacak *“inkılâbın destanı”* olacaktır.

Çabaları boşa gitmeyen Orhan Seyfi Orhon, 1946-1950 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Zonguldak Milletvekili seçilerek Ankara’ya gitmiştir, ancak milletvekilliğinde de çoğu kez, köşe yazarlığındaki münekkit tavrını takındığından 1950 yılında yenilenen seçimleri kaybetmiştir. Tek Parti yönetimine muhalefet etmeye başlayan Orhan Seyfi Orhon, Gençlere Açık Mektup (1951) adıyla basılan broşür/kitabında Atatürk’ün inkılâplarını emanet ettiği Türk gençlerine seslenerek, onlara inkılâbın nesini koruduklarını sorar? Törenlerini, nutuklarını, şekillerini mi, yoksa maksadını, mânâsını ve ruhunu mu korumaktadırlar? Ona göre, asıl korunacak olan Atatürk’ün bu millete verdiği yeni ruhtur,

tanıdığı yeni haklardır; yeni devlet, millet, hükümet, vatan ve vatandaş anlayışıdır. Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin oluşu, herkesin kanun nazarında eşitliği gibi...

Atatürk'ün mutlak siyasi eşitlik esasına dayanan gerçek bir demokrasi zemini hazırladığını dile getiren Orhan Seyfi, ondan sonra gelenlerin yeni bir şef sistemi kurup Atatürk'ün nüfuz ve itibarını şahsında toplamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Doğrudan Millî Şef İsmet İnönü'nün tek parti dönemindeki icraatlarını hedef aldığı açıkça belli olan Orhan Seyfi, Atatürk'ün hiç kimseyi kendisine halef bırakmadığını, bütün yaptıklarını millete mâl ederek, inkılâpların korunmasını Türk milletinin en azimli temsilcileri olan gençlere bıraktığını yinelemiştir. Atatürk'ten sonrakilerin, inkılâpları sürdürecektir ve millî egemenliği tesis edecek bir halk hükümeti yerine, bir Millî Şef idaresi kurduklarını ve buna sadakat ve itaatte yarıştıklarını anlatan Orhan Seyfi Orhon, gerek 1965-1969 yıllarında arasındaki Adalet Partisi İstanbul Milletvekilliğinde ve gerekse ölümüne değin bırakmadığı Son Havadis gazetesindeki köşe yazarlığında, Türkiye'nin tarihi misyonuna bağlı olarak siyasi mücadelesini sürdürmüş ve bu süreçte kaleme aldığı köşe yazılarıyla Atatürk'e ve onun kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğine sarsılmaz bir inançla bağlılık göstermeye devam etmiştir.

Ali DONBAY

KAYNAKÇA

ATALAY, Besim, "Orhan Seyfi Orhon'a İkinci Mektup", **Yeni Çağ**, Y.1, S.8, 23 Mart 1946.

AKTAŞ, Şerif, "Milli Edebiyat Kavramı ve Türk Edebiyatı", **Doğuş Edebiyat**, S.29, Ağustos 1932; S.30, Eylül 1932.

ATAY, Falih Rifki, "Milli Cereyanın Zaferi", **Dergâh Mecmuası**, C 1, Nu.12, 5 Teşrinievvel 1337/1921.

AKTAŞ, Şerif, "Orhan Seyfi Orhon", **Büyük Türk Klasikleri**, C 12, İstanbul 1992

AKTAŞ, Şerif, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi**, Ankara 1996.

AYVAZOĞLU, Beşir, **Edebiyatın Çanakkale'yle İmtihani/Arıburnu ve Seddülbahir'de On Gün**, İstanbul 2015

BANARLI, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Fasikül: 15, İstanbul 1978.

BÜLEND, Mahir, "Vesikalar II: Orhan Seyfi ve Eseri", **Servet-i Fünûn-Uyanış**, Y.50, C 87/23, Nu: 2269-584, 15 Şubat 1940; Y.50, C 87/23, Nu: 2270-585, 22 Şubat 1940.

COŞKUN, Nusret Safa, **Milli Bir Edebiyat Yaratabilir miyiz?**, İstanbul 1938

DONBAY, Ali, **Orhan Seyfi Orhon**, Ankara 2009.

ERER, Tekin, "Edebiyat Tarihimiz Belgeler: Orhan Seyfi Orhon'un Mektupları-3", **Edebiyat Gazetesi**, S.4, Şubat 1994.

GÖZLER, H. Fethi, **Hece Vezni ve Hecenin Beş Şairi**, İstanbul 1980.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, İstanbul 1930.

KAPLAN, Mehmet, **Şiir Tahlilleri-1**, İstanbul 1984.

KOCAHANOĞLU, Osman Selim, **Milli Edebiyat Hareketi ve Beş Hececiler**, İstanbul 1987.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara 1964.

LEVEND, Agâh Sırrı, “Türkçülük ve Milli Edebiyat”, TDAY Belleten 1961, Ankara 1962.

LEVEND, Agâh Sırrı, **Türk Dilinde Sadeleşme ve Gelişme Evreleri**, Ankara 1972.

NECATİGİL, Behçet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul 1989.

ORHON, Orhan Seyfi, **Maarif Vekili Hasan Âli Yücel’e Açık Mektup**, İstanbul 1944.

ORHON, Orhan Seyfi, “Asıl Destan”, **Yeni Çağ**, C 1, S 2, 9 Şubat 1946.

ORHON, Orhan Seyfi, **Gençlere Açık Mektup**, Ankara 1951.

ORHON, Orhan Seyfi, **Gönülden Sesler**, İstanbul 1964.

ORHON, Orhan Seyfi, **Kervan**, İstanbul 1964.

ORHON, Orhan Seyfi, **Çocuk Adam**, İstanbul 1965.

ORHON, Orhan Seyfi, **Şiirler**, (Haz. Nihad Sami Banarlı), İstanbul 1970.

ORTAÇ, Yusuf Ziya, **Portreler**, İstanbul 1963.

ORTAÇ, Yusuf Ziya, **Bizim Yokuş**, İstanbul 1966.

OZANSOY, Halit Fahri, **Edebiyatçılar Geçiyor**, İstanbul 1967.

OZANSOY, Halit Fahri, **Edebiyatçılar Çevremde**, İstanbul 1970.

PARLATIR, İsmail, “Orhan Seyfi Orhon”, **Türk Ansiklopedisi**, C XXV, Ankara 1977.

SARINAY, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)**, İstanbul 1994.

SEVÜK, İsmail Habib, **Yeni Edebî Yeniliğimiz, I. Edebiyat Tarihi**, İstanbul 1940.

TUNCER, Hüseyin, **Beş Hececiler**, İzmir 1994.

UÇMAN, Abdullah, “Genç Kalemler’den Önce Türk Dilinin Sadeleşmesi ve Hece Vezni Üzerine Bir Münakaşa”, **Mehmet Kaplan’a Armağan**, İstanbul 1984.

UÇMAN, Abdullah, “Beş Hececiler” **DİA**, C 5, İstanbul 1992.

ÜLKEN, Hilmi Ziya, **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul 1992.

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref, **Diyorlar ki**, (Haz. Şemsettin Kutlu), Ankara 1985.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/orhan-seyfi-orhon-1890-1972/?pdf=7242> adresinden erişilmiştir